

פרק ח

בשמירת השבת

אמרו חז"ל בשבת (דף י' ע"ב) תניא נמי הכי, לדעת כי אני ה' מקדישכם [שמות ל"א י"ג], אמר ליה הקדוש ברוך הוא למשה, מתנה טובה יש לי בבית גנזי, ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל, ^{לח"ח 1234567} לך והודיעם וכו'.

והנה למדו חז"ל על הודעת "מתנה טובה" מקרא דלדעת "כי אני ה' מקדישכם", למדנו מכאן שהמתנה טובה של שבת, הוא מה שכתוב כי אני ה' מקדישכם, כי בזכות שמירת השבת קודש כהלכתו, משפיע השם יתברך אור קדושתו יתברך על ישראל בשפע רב, בבחינת "מתנה טובה", וזהו בכלל מתן שכרה, שאמרו שם בגמרא, שמשם רבינו נצטווה להודיעם*.

ואמרו חז"ל בירושלמי פרק קמא דברכות [הלכה ה'] למען תזכרו [במדבר ט"ו מ'], רבי אומר זו מצות שבת, שהיא שקולה כנגד כל מצוותיה של תורה, עיין שם*.

הרחב דבר

- א. שבת (י' ע"ב): ואמר רבא בר מחסאי אמר רב חמא בר גוריא אמר רב הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו שנאמר לדעת כי אני ה' מקדישכם [להודיעם אני בא שאני רוצה לקדשם (רש"י)]. תניא נמי הכי לדעת כי אני ה' מקדישכם אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם וכו', איני והאמר רב חמא בר חנינא הנותן מתנה לחבירו אין צריך להודיעו שנאמר ומשה לא ידע כי קרן אור פניו בדברו אתו, לא קשיא הא במילתא דעבידא לאגלויי הא במילתא דלא עבידא
- לאגלויי והא שבת דעבידא לאגלויי, מתן שכרה לא עביד לגלויי.
- ב. ירושלמי ברכות (פ"א ה"ה): מפני מה קורין שתי פרשיות הללו בכל יום [שמע והיה אם שמע (פנ"מ)] וכו' רבי לוי אמר מפני שעשרת הדיברות כלולים בהם [כמפרש ואזיל (פנ"מ)], וכו' זכור את יום השבת לקדשו למען תזכרו, רבי אומר זו מצות שבת שהיא שקולה כנגד כל מצוותיה של תורה, דכתיב (נחמיה ט') ואת שבת קדשך הודעת להם ומצות וחוקים ותורה צוית וגו', להודיעך שהיא שקולה כנגד כל מצוותיה של תורה.

ובשם ששמירת השבת שקולה ככל המצוות, כך להיפך, עון דחילול שבת רחמנא ליצלן, נחשב כעובר על כל התורה כולה.

כמבואר בפרק קמא דחולין (דף ה' ע"א), שהמחלל שבת בפרהסיא דינו כעובד עבודה זרה רחמנא ליצלן, שנעשה מומר לכל התורה כולה, ודינו כגוי גמור ששחיטתו נבילה, עיין שם^ג. שעוון חילול שבת חמור כעובד עבודה זרה, שהמחלל שבת נחשב ככופר במעשיו של הקדוש ברוך הוא, כדפירש רש"י ז"ל שם בחולין. ועון של כפירה רחמנא ליצלן, הוא מסוג עון דעבודה זרה, וכמבואר כאן, דמהאי טעמא דכופר במעשיו של הקדוש ברוך הוא, דינו כעובד עבודה זרה. (עיין ר"מ ז"ל פרק ב' מהלכות עבודה זרה [הלכה ה']^ד ופרק ג' מהלכות תשובה [הלכה ט']^ה).

אוחיז 1234567

ועיין פתחי תשובה ביורה דעה סימן קנ"ז סעיף קטן י' בשם הרדב"ז ז"ל, ומה שכתב שם הרדב"ז ז"ל, בשם הריטב"א ז"ל, עיין שם היטב [חלק א' סימן שד"מ]^א.

הרחב דבר

כוכבים בשעה שגוזרים גזרה וידבק בהם, ויאמר מה בצע לי להדבק בישראל שהם שפלים ונרדפים טוב לי שאדבק באלו שידם תקיפה הרי זה מומר לכל התורה כולה.

ו. פתחי תשובה יור"ד (סימן קנ"ז סק"י): עיין בתשובת רדב"ז חלק א' סימן צ"ב שהעלה דהוא הדין אם אונסים לעבור על אחת מכל מצות התורה באומרים שאין תורת משה אמת, או שאנחנו החלפנו אותה כאשר הם אומרים ושלא צוה הקדוש ברוך הוא על ככה, (או שהציוי היתה רק לזמן מה וכבר נתבטלה. כן כתב הוא ז"ל בתשובות החדשות שד"ם עיין שם) שחייב למסור את נפשו עליה, אפילו להנאת עצמו ובצנעה ושלא בשעת הגזירה עיין שם עוד.

ז. שו"ת הרדב"ז (ח"א סימן שד"מ): שהתורה כל פרטיה ודקדוקיה כל א' מהם עיקר ויסוד ופנה, והמכחיש אותו נקרא כופר

ג. חולין (ה' ע"א): הכי קאמר חוץ מן המומר לנסך את היין ולחלל שבתות בפרהסיא [דהני חמירי (רש"י)], אלמא מומר לעבודת כוכבים הוה מומר לכל התורה כולה, [האי תנא חמירא ליה שבת כעבודת כוכבים, דהעובד עבודת כוכבים כופר בהקדוש ברוך הוא, והמחלל שבת כופר במעשיו ומעיד שקר שלא שבת הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית (רש"י)].

ד. רמב"ם הלכות עבודה זרה (פ"ב ה"ה): ישראל שעבד עבודת כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים לכל דבר ואינו כישראל שעובר עבירה שיש בה סקילה, מומר לעבודת כוכבים הרי הוא מומר לכל התורה כולה.

ה. רמב"ם הלכות תשובה (פ"ג ה"ח): שנים הם המומרים מישראל, המומר לעבירה אחת והמומר לכל התורה כולה וכו', מומר לכל התורה כולה כגון החוזרים לדתי העובדי

ובן לעומת זה, שמירת השבת כהלכתו, הוא תיקון וכפרה לחטא עבודה זרה. כמו שאמרו חז"ל בשבת (ק"ח [ע"ב]) כל השומר שבת כהלכתו, אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש, מוחלין לו. והיינו כמו שכתב הבית יוסף (בסימן רמ"ב) דמיירי שעשה תשובה, ואינו עובד עבודה זרה חס ושלום, אלא שנשאר בו זוהמת וטומאת עבודה זרה שחטא בה קודם ששב בתשובה, אשר בודאי מבלבלתו במחשבות טמאות רחמנא ליצלן, בזה אמרו חז"ל שמוחלין לו.

והיינו שזכות והשפעת קדושת השבת, מטהרתו, ועוקרת ממנו שורש פורה ראש ולענה של בלבולי עבודה זרה, או בלבולי מחשבות כפירה רחמנא ליצלן, או ספיקות באמונה, שכל זה הוא מסוג עבודה זרה רחמנא ליצלן. ובשמירת השבת קודש כהלכתו, בכל דקדוקיו ופרטיו, יתפרדו כל פועלי און, ושב ורפא לו, ונעשה אהוב לפני המקום ברוך הוא. וכמו שכתוב [שמות ל"א י"ג] כי אני ה' מקדישכם*.

(*) וראיתי מחובתי לכתוב כאן מודעה רבא ונחוצה, בהיות כי בזמנינו דור יתום, אשר איש הישר בעיניו יעשה, אין ספק שנמצאים חיבורים מאנשים שאמרו חז"ל עליהם "כי רבים חללים הפילה", המתיימרים ללקט ולסדר הלכות דוגמת מעשה שלחן ערוך. ואסור לסמוך עליהם, כי מלבד שמלקטים הוראות [להתירא כמובן], מכל אשר ימצאו בחיבורים וירחונים, [אשר רבים מהם לאו דסמכא כלל], עוד הם מוסיפים משלהם שיבושים וסילופים למאות, ביודעים או בלא יודעים, והכל במגמה להכניס קולות וקלות בדיני תורתנו הקדושה, וחס ושלום לסמוך על חיבורים כאלה. וכל שאלה של הלכה, צריך לברר מתוך השולחן ערוך, או מתוך רבותינו המקצרים, כגון שולחן ערוך הגר"ז ז"ל, החיי אדם, המשנה ברורה, וכיוצא בזה, ומה שלא נמצא מבורר בדברי רבותינו הפוסקים, צריך לעשות שאלת חכם, אצל רבנים מובהקים, המלאים יראת ה'.

ונצייר בעצמנו, אילו היה ברור בבירור גמור, שכל המחלל שבת בדאורייתא או דרבנן, מצמיח לו מיד סרטן רחמנא ליצלן בגופו, כמה היה חרד על חשש חילול שבת,

הרחב דבר

ואין לו חלק לעו"ה, ומוזה הטעם אם אנסוהו לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה באמרם שלא צוה הקב"ה עליה או שהיתה לזמן מה וכבר נתבטלה ידהג ואל יעבור, ולא אמרינן יעבור ואל ידהג אלא כשאומרים לו חלל שבת לעבור על דתך. וכן כתב הריטב"א ז"ל, ולמד ממנה שאם אונסים אותו לחזור לדעת העכו"ם אע"פ שאינם עובדי ע"ז ידהג ואל יעבור, והנל"ד כתבתי.

ומכלל שמירת שבת כהלכתו הוא, שלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול. ואמרו חז"ל בירושלמי [שבת פרק ט"ו הלכה ג'] **בקושי התירו לומר שלום בשבת. ופרטי הדינים מבוארין בסימן ש"ז. וגם במה שהתיר בשולחן ערוך שם, כתב במשנה ברורה (סק"ה) שאין זה משנת חסידים. ועיין שם" בכל הסימן.**

ולא היה סומך כלל וכלל על כל מאן דהו אשר מקלו יגיד לו לומר מותר לך, ואם בשביל סכנה של חיי העולם הזה החולף היה חרד כל כך, על אחת כמה וכמה שיחרד האדם על גידול סרטן של חייבי כריתות וסקילה, על סרטן של "דינו כעובר עבודה זרה", על סרטן של הרהורי כפירה רחמנא ליצלן, אשר כל זה קשור בחילול שבת קודש, שהשבת היא האות המקשרת אותנו בקשר ידידות לאבינו שבשמים, כמו שכתוב כי אות היא וכו'.

ואפילו חיבור שיש עליו הסכמות מחכמי תורה, אין זאת אומרת כלל על הגינות הנוראות החיבור כידוע, ואין רצוני להאריך, רק אעתיק מה שכתב הגאון מהרש"ם ז"ל בתשובותיו חלק א' סימן ק"ט, וזה לשונו, הן נשלח אלי ספר כו', וגם אני הסכמתי עליו בראותי אפס קצהו כו', וכאשר עיינתי ראיתי כי כל רוח דעת אין בקרבנו, עיין שם כל הסימן"ה.

מ"ב סק"ה

הרחב דבר

שסיפור שמועות ודברי חידושים הוא עונג להם מותר לספרם בשבת כמו בחול, אבל מי שאינו מתענג אסור לאומדם כדי שיתענג בהם חבירו. מ"ב סק"ה: לאו משנת חסידים היא, והנשמר מלדבר דברי חול קדוש יאמר לו, ואנשי מעשה נוהרים ביותר מזה שלא לדבר בשבת אפילו דברים הכרחיים כי אם בלשון הקודש. [ונראה שטעמם הוא למיגדר מילתא כדי שלא יבואו לשיחה בטילה], כן כתב באלהיו רבה.

שו"ע סי"ז: אסור ללמוד בשבת ויום טוב וולת בדברי תורה, ואפילו בספרי חכמות אסור. ויש מי שמתיר, ועל פי סברתו מותר להביט באצטרלוב [כלי של החזנים בכוכבים (מ"ב)] בשבת.

מ"ב סק"ה: וכן נוהגים להקל, וכתב באלהיו רבה דירא שמים ראוי להחמיר בזה, כי הרמב"ם והר"ז אוסרים.

ח. שות מהרש"ם ח"א סי' ק"ט: הנה נשלח אלי ספר וכו' שחיבר המו"ץ דקהילת וכו' נ"י וכו', וגם אני הסכמתי עליו בראותי אפס קצהו, וראיתי וכו' שהשיג על דברי שבדעת תורה בלשון מדברת גדולות, וכאשר עינתי ראיתי כי כל רוח דעת אין בקרבנו וקורא אני עליו גם בלא דעת נפש לא טוב וראשית תמה וכו', והנה עשה את עצמו כאילו לא ידע וכו' וכו' וכתבתי פרט אחד לדוגמא וממנו יוקש על השאר אשר ראיתי ושמעתי, כי כל אשר לו סנפיר וקשקשת ימצא להשיג מחסרון דעת ומיעוט העיון, והמעין בצדק ישפוט מישרים ועלינו יערה רוח הבורא ויראנו בתורתו נפלאות. ט. שו"ע אור"ח סימן ש"ז ס"א: ודבר דבר, שלא יהא דיבורך בשבת כדיבורך של חול, הלכך אסור לומר דבר פלוני אעשה למחר או סחורה פלונית אקנה למחר, ואפילו בשיחת דברים בטלים אסור להרבות. הג"ה, וכני אדם

ומכלל מצות השבת הוא עונג שבת וכבוד שבת. ומאוד מאוד הפליגו ^{למח"ס 122 4567} חז"ל בפרק כל כתבי [שבת קי"ח א'], בענין כבוד שבת, ובענין ^{למח"ס חכמים} של שסעודות בשבת, עיין שם'.

ובוראי המענג את השבת, ממשיך קדושה עצומה על נפשו, לתקנה מכל סיג ופגם. אך בתנאי, שיהא המאכלים כשרים כדין, ושיהא המעות שקנה בהם צרכי שבת מעות כשרים, שלא מגזל ורבית ואונאה וכיוצא בזה, דאם לא כן כבר אמרו חז"ל [ירושלמי סוכה פ"ג ה"א]^{יא} על כיוצא בזה, אוי לזה, שנעשה סניגורו קטיגורו רחמנא ליצלן.

ועוד מענין שמירת השבת הוא שמיטת הארץ, דכתיב בה [ויקרא כ"ה ב'] שבת לה', עיין הרמב"ן ז"ל פרשת בהר [ויקרא כ"ה ב']^{יב}.

הרחב דבר

וכתיב התם ואתה על במותימו תדרוך. אמר רב יהודה אמר רב כל המענג את השבת נותנים לו משאלות לבו, שנאמר והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך, עונג זה אינו יודע מהו, כשהוא אומר וקראת לשבת עונג הוי אומר זה עונג שבת.

יא. ירושלמי סוכה (פ"ג ה"א): אמר ר' לוי זה שהוא נוטל לולב גזול למה הוא דומה, לאחר שכיבד את השלטון תמחוי אחר ונמצא משלו, אמרו, אוי לו לזה שנעשה סניגורו קטיגורו.

יב. רמב"ן ויקרא פרשת בהר (כ"ה ב'): שבת לה' וכו'. ולשון הבריתא בתורת כהנים שבת לה', כשם שנאמר בשבת בראשית כך נאמר בשביעית שבת לה' אבל פירוש שבת לה' אלהיך האמור בשבת בראשית כי בו שבת וינפש, ועל כן לא תעשה כל מלאכה, ולכך אמרו ז"ל כי כן נאמר בשמיטה, כי היא שביעית בשנים. והנה בכאן עוררו אותנו בסוד גדול מסודות התורה כבר רמז לנו רבי אברהם שכתב

י. שבת (קי"ח ע"א): אמר ר' שמעון בן פוי אמר ר' יהושע בן לוי משום בר קפרא כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול משלש פורעניות, מחבלו של משיח [כדאמרינן בכתובות (קי"ג ע"ב) דור שבן דוד בא קטיגוריא בתלמידי חכמים שנאמר ועוד בה עשיריה וגו', חבלי, לשון חבלי יולדה (הושע י"ג) (רש"י)], ומדינה של גיהנום וממלחמת גוג ומגוג וכו'.

אמר ר' יוחנן משום ר' יוסי, כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים, [כלומר אין לה קץ (רש"י)], שנאמר [בתר וקראת לשבת עונג כתיב (רש"י)] אז תתענג על ה' והרכבתך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך [ולא נחלת אברהם ויצחק (רש"י)], לא כאברהם שכתוב בו קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה [ארץ זו ולא יוחר (רש"י)], ולא כיצחק שכתוב בו כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל [ותו לא (רש"י)], אלא כיעקב שכתוב בו ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה.

רב נחמן בר יצחק אמר ניצול משיעבוד גלויות, כתיב הכא והרכבתך על במתי ארץ

והוא ענין קדוש ונורא מאוד, אשר עונשה חמור כעונש עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים שהם ביהרג ואל יעבור. וכדתנן באבות (פ"ה משנה ט') שעונש הגלות הוא על שלש עבירות החמורות, ועל שמיטת הארץ, עיין שם^י.

ועל פירות שביעית שלא נהג בהם כדינם, דבר בא לעולם, וכדתנן התם באבות [פ"ה משנה ח']^י.

וכודאי שמירת שמיטת הארץ לכל דיניהם כהלכתן, הוא תיקון נורא ועצום על קלקול האמונה רחמנא ליצלן.

אשרי אנוש יעשה זאת, לקיים מצות השמיטה ככל משפטה וחוקתה.

אוצר החכמה

הרחב דבר

הארץ את שבתותיה, והחזיר הענין פעמים רבות כל ימי השמה תשבות, והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתותיה, וכן שנינו גלות באה על עינוי הדין ועל עיות הדין ועל שמיטת הארץ, מפני שכל הכופר בה אינו מודה במעשה בראשית ובעולם הבא.

יג. אבות (פ"ה מ"ט): גלות באה לעולם על עובדי עבודה זרה ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים ועל השמטת הארץ.

יד. אבות (פ"ה מ"ח): דבר בא לעולם על מיתות האמורות בתורה שלא נמסרו לבית דין ועל פירות שביעית.

ופעם שבת לה' כיום השבת וסוד ימות עולם רמוז במקום הזה, וכוף אונך לשמוע מה שאני רשאי להשמיעך ממנו בלשון אשר אשמיעך ואם תזכה תתבונן, כבר כתבתי בסדר בראשית כי ששת ימי בראשית הם ימי עולם ויום השביעי שבת לה' אלקיך כי בו יהיה שבת להשם הגדול, כמו ששנינו בשביעי מה היו אומרים מזמור שיר ליום השבת לעתיד לבא שכולה שבת ומנוחה לחיי העולמים. והנה הימים רמז לאשר ברא במעשה בראשית, והשנים ירמוז לאשר יהיה בכריאת כל ימי עולם, ועל כן החמיר הכתוב בשמיטה יותר מכל חייבי לאוין וחייב הגלות עליה כמו שהחמיר בעריות, שנאמר אז תרצה

פרק ט

להתרחק ממקום העבירה

אחד המקומות שביארה תורתנו הקדושה דרכי השגחתו יתברך שמו, הוא בתחילת פרשת בשלח, דכתיב [שמות י"ג י"ז] ויהי בשלח פרעה את העם, ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא, כי אמר אלקים, פן ינחם העם בראותם מלחמה, ושבו מצרימה, ויסב אלקים את העם דרך המדבר וגו'.

והנה אין מעצור להשם לטהר לבבות ישראל שלא יתאוו כלל לשוב מצרימה, אבל לא באלה חפץ ה', כי הלא זהו תכלית ועיקר בריאת העולם הזה, [שרובו רע], שתהא הבחירה חפשית, והאדם יתאוה תאוה לכל מה שנוח ונעים להנאת גופו, ואף על פי כן יתגבר על רצונותיו, לשמור ולעשות מצוות השם יתברך.

והן לא קצרה יד השם יתברך למנוע כל עסק של מלחמה בביאת הארץ, וכמו שהיה אצל יעקב אבינו עליו השלום, שנאמר [בראשית ל"ה ה'] ויהי חתת אלקים על הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב. וכן היה גם כן בעת כניסת הארץ, שהגרגשי עזב את הארץ מבלי מלחמה, והלך למדינת אפריקא, כי נפל פחד היהודים עליו, כמבואר בירושלמי דשביעית (פרק ו' [הלכה א'])^א. ולא קצרה יד השם יתברך להפיל כמו כן פחד על שאר שבעה עממין, אשר יברחו לנפשם מבלי מלחמה, או להמם מהומה גדולה בשעה אחת, כאשר היה במחנה סנחריב.

הרחב דבר

א. ירושלמי שביעית (פ"ו ה"א): אמר רבי שמואל שלש פרסמיניות [ציווי בכתב מהמלך (פנ"מ)] שלח יהושע לארץ ישראל עד שלא יכנסו לארץ, מי שהוא רוצה להפנות יפנה, להשלים יסלים, לעשות מלחמה יעשה, גרגשי פינה והאמין לו להקדוש ברוך הוא והלך לו לאפריקי וכו'.